

POSTANOWIENIE

Dnia 25 czerwca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogumiła Ustjanicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Marta Romańska

w sprawie z powództwa J, Inc. z siedzibą w N.

przeciwko K. G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 25 czerwca 2019 r.,

zażalenia strony powodowej na wyrok Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 6 grudnia 2018 r., sygn. akt VII AGa (...),

**1) uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do rozpoznania;**

**2) rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego
pozostawia w końcowym orzeczeniu.**

UZASADNIENIE

Powód domagał się zasądzenia od pozwanej kwoty 177 067,88 USD, podając że pozwana nie zapłaciła za produkty dostarczone jej w dniach 30 czerwca 2013 r. i 1 września 2013 r. W pierwszym z kontenerów, w których przewożono produkty, umieszczono te objęte częściowym zamówieniem nr (...), a należność za nie została określona w fakturze (...) na kwotę 73 420,10 USD, którą pozwana

uregulowała je jedynie częściowo; do zapłaty pozostała kwota 47 271,62 USD. Ponadto były tam produkty określone w częściowym zamówieniu nr [...], należność wynikająca z faktury (...) została w całości zapłacona. W odniesieniu do produktów, które znajdowały się w drugim kontenerze powód wystawił faktury: (...) na kwotę 62 856 USD, (...) - 17 686 USD, (...) - 674,50 USD, (...) - 1 250 USD i (...) - 47 330,76 USD. Te należności nie zostały uregulowane.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa, zarzucając, że na poczet należności objętej fakturą (...) wpłaciła kwotę 81 174,35 USD. W odniesieniu do faktury (...) wpłaciła 43 353,71 USD, a co do pozostałej części w wysokości 19 502,29 USD powód zastosował umorzenie (nota credit memo). Należności objęte fakturami (...) i (...) były spłacone łącznie przez zapłatę sumy 30 000 USD, z czego 1250 USD zostało zarachowane na poczet pierwszej faktury, a na poczet drugiej kwota 675,50 USD. Zapłata dotycząca faktury (...) została obniżona przez umorzenie o kwotę 17 685 USD. Natomiast należność objętą fakturą (...) pomniejszono przez umorzenie co do kwoty 47 330, 76 USD.

Powód podtrzymał żądanie w odniesieniu do kwoty 107 356,71 USD, przedstawił wyliczenie, podając, że zadłużenie pozwanej dotyczy trzech faktur (...), (...) i (...) oraz faktur z 2012 i 2013r. Cofnął pozew co do kwoty 69 711,17 USD. Zaprzeczył zaspokojeniu zadłużenia z faktury (...), której pozwana nie spłaciła, w odniesieniu do kwoty 37 856 USD oraz z faktur (...) i (...). Ponadto stwierdził, że nie wystawił noty uznaniowej co do kwoty 81 518,05 USD, nie otrzymał kwoty 18 353,71 USD.

Wyrokiem z dnia 29 grudnia 2016 r. Sąd Okręgowy w W. umorzył postępowanie co do kwoty 69 711,17 USD, zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 82 356,71 USD, oddalił powództwo w pozostałej części oraz orzekł o kosztach postępowania. Ustalił, że strony współpracowały ze sobą w zakresie dystrybucji towarów chemicznych ze Stanów Zjednoczonych do Polski, nie zawierały jednak umów na piśmie. Za zrealizowane dostawy powód obciążył pozwaną obowiązkiem zapłaty sum wskazanych w sześciu fakturach (...), (...), (...), (...), (...), (...). Pozwana dokonując zapłaty, każdorazowo wskazywała numery faktur, które zostały wyszczególnione w sporządzonym zestawieniu. Powód zaprzeczył prawdziwości dokumentu „Credit Memo: (...)”, podając, że nie złożył na

nim podpisu, jak też nie miał zamiaru przyznania pozwanej noty uznaniowej. Z tego dokumentu nie wynikało z jakimi wierzytelnościami kwota 84 518,05 USD została skompensowana i dlatego nie mogła być uwzględniona w rozliczeniu. Sąd Okręgowy pominął ten dowód, uznał, że w tej sytuacji kwestia jego autentyczności ma drugoplanowe znaczenie. Dał wiarę zeznaniom przedstawiciela powoda co do braku jego intencji umorzenia zadłużenia w jakimkolwiek zakresie. Nie zasługiwały na podzielenie, w jego ocenie, zeznania pozwanej w zakresie okoliczności przekazania jej tego dokumentu. Uznał, że strony łączyły umowy sprzedaży, a do rozliczeń należało zastosować prawo obce, stosownie do art. 1143 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. Zgodnie z art. 9 jednolitego kodeksu handlowego skonsolidowanego prawa Stanu Nowy Jork, w razie braku uzgodnień pomiędzy stronami, płatność mająca na celu pokrycie zobowiązania powinna nastąpić zgodnie z jakakolwiek intencją zobowiązanego wyrażoną w chwili wykonywania płatności lub przed jej dokonaniem. Oznacza to, że dłużnik decyduje, na poczet którego długu chce spełnić świadczenie. Powoda obciążał ciężar wykazania, że nie doszło do zapłaty zadłużeń w 2012 i 2013 r. Pozwana była zobowiązana do udowodnienia, że zapłaciła za towary będące przedmiotem sporu.

Sąd Okręgowy przyjął, że pozwana, poza wpłatami uwzględnionymi przez powoda, dokonała zapłaty kwoty 25 000 USD, wskazując, że odnosi się ona do faktury (...), ale powód w dalszym ciągu domagał się uregulowania należności objętej tą fakturą. Doszło także do wykazania, że pozwana nie miała zadłużeń dotyczących faktur (...), (...) i (...). Nie udowodniła natomiast dokonania zapłaty w odniesieniu do faktur (...) i (...), bezzasadnie powoływała się na notę uznaniową „Credit Memo: (...)”, chociaż nie było podstaw do uznania, iż posiadała wierzytelności względem powoda, które miały być umorzone w taki sposób. W ocenie Sądu Okręgowego roszczenie powoda było uzasadnione do kwoty 82 356,71 USD, po pomniejszeniu ograniczonej kwoty o zapłatę kwoty 25 000 USD.

Powód w apelacji zakwestionował wyrok Sądu Okręgowego w odniesieniu do kwoty 37 856 USD jako różnicy pomiędzy należnością określoną w fakturze (...) w wysokości 62 856 USD, a dokonaną wpłatą, kwoty 25 000 USD, zaliczoną na poczet tego zadłużenia. Wniósł o dokonanie zmiany wyroku przez zasądzenie na jego rzecz kwoty 107 356,71 USD.

Pozwana domagała się zmiany wyroku Sądu Okręgowego przez oddalenie powództwa w całości. Podała, że posiada wierzytelność względem powoda obejmującą odszkodowanie wynikające z dostarczenia jej wadliwego produktu, który trzeba było zutylizować, przyznania jej rabatu odnoszącego się do wydania na jej rzecz noty uznaniowej. Domagała się uzupełnienia postępowania dowodowego przez przeprowadzenie dowodu z korespondencji e-mailowej pomiędzy stronami z dnia 4 kwietnia i 9 czerwca 2014 r. dotyczącej wiedzy i zamiaru powoda wystawienia na jej rzecz noty co do kwoty 43 035, 51 USD oraz 561,25 USD, przyznania jej rabatu 15% w związku z wynikiem sprzedaży za ubiegły rok, z wydruku z noty „Credit Memo (...)” dla ustalenia sposobu rozliczeń faktur, z którymi był związana nota oraz korespondencji e-mailowej z okresu od 19 czerwca 2013 r. do 1 stycznia 2014 r. pozwanej z przedstawicielami powoda, dotyczącej dostarczenia produktu o innych cechach niż zapewniał powód oraz poniesienia szkody. Podała, że możliwość powołania się na te dowody dopiero w apelacji była związana z koniecznością przeprowadzenia długotrwałych poszukiwań tej korespondencji. Domagała się zmiany wyroku i oddalenia powództwa, ewentualnie uchylenia go w zaskarżonej części i przekazania sprawy w tym zakresie Sądowi pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 6 grudnia 2018 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego w punktach drugim, trzecim, czwartym, piątym oraz szóstym i w tym zakresie przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Uznał za zasadny zarzut pozwanej naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., z uwagi na nieobjaśnienie w pełni podstawy prawnej zaskarżonego wyroku, co częściowo uniemożliwiło dokonanie kontroli instancyjnej. Nie zawiera ono także należytego wyjaśnienia podstawy faktycznej. Wskazał, że Sąd Okręgowy nie uwzględnił umów międzynarodowych, których postanowienia mają pierwszeństwo zastosowania. Odnosi się to do Konwencji Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, sporządzonej w Wiedniu w dniu 11 kwietnia 1980 r., regulującej zawarcie umowy sprzedaży towarów oraz prawa i obowiązki sprzedającego i kupującego (Dz. U. z 1997 r., Nr 45, poz. 286). Polska dokonała ratyfikacji Konwencji w dniu 13 marca 1995 r., a weszła ona w życie w stosunku do Polski z dniem 1 czerwca 1996 r. Stroną tej Konwencji są również Stany

Zjednoczone. Ma ona bezpośrednie zastosowanie do umów sprzedaży, mieszczących się w zakresie jej regulacji. W kwestiach nią nieuregulowanych należało poszukiwać prawa właściwego, zgodnie z art. 28 p.p.m., w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. o prawie właściwym dla zobowiązań umownych (Dz. U. U. UEL. 2008.177.6.). Rozporządzenie to ma uniwersalny zasięg i jego postanowienia należy stosować w Polsce przy poszukiwaniu prawa właściwego dla umowy obligacyjnej zawartej w obrocie handlowym między podmiotami z krajów nie będących członkami Wspólnoty Europejskiej, także ze Stanów Zjednoczonych. Przewidziane w art. 4 ust. 1 lit. a rozporządzenia prawo właściwe dla miejsca zwykłego pobytu sprzedawcy może być zastosowanie, jeżeli brak w Konwencji innego uregulowania tej kwestii. Nie było podstaw do stosowania art. 1 ust. 1 Konwencji Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów sporządzonej w Nowym Jorku w dniu 14 czerwca 1974 r., ponieważ dotyczy ona przedawnienia w umowach międzynarodowej sprzedaży towarów.

Sąd Okręgowy nie wyjaśnił przyczyn zastosowania prawa Stanu Nowy Jork, skoro nie wskazał na dokonanie przez strony wyboru tego prawa. Z tych względów wyrok podlegał uchyleniu. Ponadto wskazał, że Sąd Okręgowy nie podał podstawy prawnej zasądzenia od pozwanej kwoty 82 256,71 USD, ani nie wyjaśnił podstawy faktycznej, nie podał, których faktur ona dotyczy. Nie zażądał sprecyzowania przez powoda podstawy faktycznej odnośnie do faktur wystawionych w 2012 i 2013 r. Rozważania dotyczące potrącenia nie doprowadziły do stanowczego stwierdzenia czy w prawie obcym była przewidziana taka instytucja. Nie dokonał także Sąd Okręgowy oceny dokumentu w postaci noty credit memo (...) pod kątem jego wiarygodności, jak też możliwości zakwalifikowania go jako zwolnienia z długu w rozumieniu prawa polskiego, ewentualnie na gruncie konwencji wiedeńskiej. Trafnie powód zarzucił, że doszło do błędnego niezaliczenia wpłaty kwoty 25 000 USD na poczet zadłużenia objętego fakturą (...). Były zatem podstawy do uznania, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy. Zaznaczył, że w ramach ponownego rozpoznania sprawy powód powinien jednoznacznie wskazać co do jakich należności podtrzymał żądanie, ze wskazaniem faktur i poszczególnych kwot. Zajdzie również potrzeba ponownej oceny materiału dowodowego pod kątem

ewentualnej konieczności uzupełnienia go, z uwzględnieniem zasad prowadzenia postępowania dowodowego. Następnie Sąd ten powinien dokonać pełnych ustaleń faktycznych i sporządzić uzasadnienie zgodnie z wymaganiami wskazanymi w art. 328 § 2 k.p.c.

Powód w zażaleniu zarzucił naruszenie przez Sąd Apelacyjny art. 386 § 4 k.p.c., podnosząc, że nie było podstawy do uchylenia wyroku i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. Stwierdził, że istota sprawy została rozpoznana. Zaznaczył, że już w pozwie powołał się na Konwencję wiedeńską jako prawo właściwe i z tej przyczyny Sąd Okręgowy czynił starania o uzyskanie tekstu prawa Stanu Nowy Jork. Pomimo błędnego powoływania się na prawo krajowe, kwestie prawne nie były sporne. Istotą różnicy stanowisk była ocena dokumentu „credit memo” i możliwość umorzenia znacznej części dochodzonego roszczenia. Zastrzeżenia Sądu Apelacyjnego odnoszące się do niedostatecznego wyjaśnienia w uzasadnieniu Sądu Okręgowego podstawy faktycznej nie wyczerpują przesłanek przewidzianych w art. 386 § 4 k.p.c., podobnie, jak i nieprzeprowadzenie niektórych dowodów, co może być uzupełnione w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. ma na celu jedynie skontrolowanie przez Sąd Najwyższy, czy orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji, przekazujące sprawę do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji, zostało prawidłowo oparte na jednej z przesłanek przewidzianych w art. 386 § 2 lub 4 k.p.c., a więc, czy powołana przez sąd drugiej instancji przyczyna uchylenia odpowiada wskazanej w uzasadnieniu podstawie ustawowej i czy rzeczywiście wystąpiła w sprawie. Dokonywana ocena powinna mieć zatem charakter formalny i skupiać się wyłącznie na ustanowionych w powyższych przepisach przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji i nie może wkraczać nie tylko w ocenę merytorycznego stanowiska sądu drugiej instancji w kwestii materialnoprawnych podstaw rozstrzygnięcia, lecz także w ocenę prawidłowości zastosowania przez ten sąd innych przepisów prawa procesowego, niezwiązanych bezpośrednio ze wskazaną przyczyną uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r.

IV CZ 147/12, OSNC 2013, Nr 3, poz. 41, z dnia 25 czerwca 2015 r., V CZ 6/16, z dnia 29 października 2015 r., I CZ 92/15 i z dnia 7 kwietnia 2016 r. II CZ 6/15, nie publ., z dnia 6 lutego 2018 r., IV CZ 109/17, niepubl.). Charakter tego zażalenia Sąd Najwyższy poddał analizie m.in. w postanowieniach z dnia 30 stycznia 2014 r., IV CZ 118/13, nie publ.; z dnia 9 stycznia 2014 r., V CZ 77/13, nie publ., z dnia 19 grudnia 2013 r., II CZ 86/13, nie publ., z dnia 22 listopada 2013 r., II CZ 79/13, nie publ.). Wynika z nich, że rolą Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym jest zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował przyczynę uzasadniającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego i czy jego merytoryczne stanowisko uprawniało do podjęcia takiej decyzji procesowej. Przedmiot badania dokonywanego na skutek zażalenia ogranicza zakres dopuszczalnych zarzutów i powoduje, że zażalenie powinno skupiać się na kwestionowaniu stanowiska, że wystąpiły przesłanki stosowania art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. Prawidłowość merytorycznego poglądu prawnego sądu drugiej instancji, odnoszącego się do materii będącej przedmiotem sporu w rozpoznawanej sprawie.

Nierozpoznanie istoty sprawy, w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c., jest wadliwością rozstrzygnięcia polegającą na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź zaniechaniu zbadania przez ten sąd materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów stron z powodu bezpodstawnego przyjęcia, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienia z dnia 23 września 1998 r. II CKN 897/97, OSNC 1999/1/22, z dnia 12 lutego 2002 r. I CKN 486/00, OSP 2003/3/36, z dnia 19 czerwca 2013 r., I CSK 156/13, nie publ; z dnia 25 czerwca 2015 r., V CZ 35/15, nie publ. i z dnia 7 kwietnia 2016 r. II CZ 6/16, nie publ.). Nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi także w przypadku dokonania przez sąd pierwszej instancji oceny prawnej żądania bez ustalenia podstawy faktycznej, co wymagałoby poczynienia kluczowych ustaleń po raz pierwszy w instancji odwoławczej; w takiej sytuacji uzasadnione jest uchylenie orzeczenia ze względu na respektowanie uprawnień stron wynikających z zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, OSNC 2013, Nr 5, poz. 68,

z dnia 23 września 2016 r., II CZ 73/16, nie publ. i z dnia 24 stycznia 2017 r., V CZ 92/16, nie publ.).

Konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, zachodzi co do zasady jedynie wtedy, gdy merytoryczne rozpoznanie sporu przez sąd drugiej instancji wymagałoby przeprowadzenia przez ten sąd całego postępowania dowodowego. Potrzeba uzupełnienia jedynie braków postępowania dowodowego w określonej kwestii lub przeprowadzenia dowodów, które sąd pierwszej instancji bezpodstawnie pominął, nie usprawiedliwia podstawy uchylenia wyroku, gdyż sąd drugiej instancji, jako sąd merytoryczny, obowiązany jest na podstawie art. 382 k.p.c. uzupełnić postępowanie dowodowe w niezbędnym zakresie (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2016 r., II CZ 1/16).

W niniejszej sprawie nie wystąpiła żadna z tych przesłanek uniemożliwiających Sądowi Apelacyjnemu rozpoznanie sprawy. Nietrafnie stwierdził ten Sąd, że nie doszło do rozpoznania istoty sprawy w postępowaniu pierwszoinstancyjnym. Sąd Okręgowy zweryfikował przedmiot postępowania i ocenił zgłoszone przez powoda roszczenie, jak też odniósł się do zarzutów pozwanej. Kwestionowanie zupełności powołania i oceny podstawy prawnej rozstrzygnięcia należy do kontroli apelacyjnej. Nawet błędne zastosowanie prawa materialnego nie wyczerpuje znamion tej przesłanki uchylenia wyroku. Podkreślenia wymaga, że zgodnie z art. 378 § 1 k.p.c., sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji. Oznacza to, że sąd ten rozpoznaje sprawę merytorycznie w granicach zaskarżenia, dokonuje własnych ustaleń faktycznych, prowadząc lub ponawiając dowody albo poprzestając na materiale zebranym w pierwszej instancji (art. 381 i 382 k.p.c.), ustala podstawę prawną orzeczenia niezależnie od zarzutów podniesionych w apelacji, kontroluje prawidłowość postępowania przed sądem pierwszej instancji, pozostając związany zarzutami przedstawionymi w apelacji, jeżeli są dopuszczalne (np. art. 162 k.p.c.), ale biorąc z urzędu pod uwagę nieważność postępowania (art. 378 § 1 in fine k.p.c.), orzeka co do istoty sprawy stosownie do wyników postępowania. Na taki zakres rozpoznania sprawy na nowo w ramach apelacji pełnej, obowiązującej na gruncie kodeksu postępowania cywilnego, wskazuje stanowisko Sądu Najwyższego zamieszczone w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia

31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07 (OSNC 2008, nr 6, poz. 55), które podziela Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie. Podkreślenia wymaga, że Sąd drugiej instancji posiada uprawnienie i zarazem obowiązek uzupełnienia postępowania dowodowego, stosownie do wskazań zawartych w art. 381 k.p.c. oraz do dokonania własnych ustaleń faktycznych, odmiennych nawet od ustaleń Sądu pierwszej instancji. Nie było podstaw do uznania, że zachodziła potrzeba prowadzenia postępowania dowodowego w całości. Sąd drugiej instancji nie jest związany przedstawionymi przez strony zarzutami prawa materialnego, a zatem powinien zastosować prawo materialne adekwatne do dokonanych ustaleń albo zaakceptowanych ustaleń Sądu pierwszej instancji. Nie może zatem uchylić się od oceny materialnoprawnej roszczenia. Zastrzeżenia dotyczące nieprawidłowości w zastosowaniu prawa materialnego, stwierdzone w zaskarżonym orzeczeniu, powinien wyjaśnić w toku postępowania apelacyjnego, także w odniesieniu do konwencji, prawa unijnego, czy też prawa obcego.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł, jak w postanowieniu. Orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego wynika z zasady przewidzianej w art. 108 § 2 w związku z art. 394¹ § 3, art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c.

aj